

Sygn. akt I CSK 609/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z powództwa J. Ż. i M. Ż.

przeciwko P. Z.

o opublikowanie sprostowania,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 11 marca 2020 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 12 grudnia 2017 r., sygn. akt V ACa (...),

uchyla zaskarżony wyrok w punkcie 1 (pierwszym) w części uwzględniającej powództwo wobec pozwanego P. Z. i zasądzającej od tego pozwanego kosztów procesu oraz w punktach 2 (drugim) i 4 (czwartym) i w tym zakresie przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...), pozostawiając temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Powodowie J. Ż. i M. Ż. oznaczając w pozwie jako pozwanego M. B., redaktora naczelnego „F.” i [www. \(...\) .pl](#), wnieśli o opublikowanie ich sprostowań dotyczących artykułu „Garbowanie skóry (...)” autorstwa W. S. opublikowanego w styczniu 2014 r. w czasopiśmie „F.” oraz na portalu [www. \(...\) .pl](#). Opublikowanie miało nastąpić w terminie 3 dni od uprawomocnienia wyroku, przy czym tekst sprostowania portalu internetowym miał być zamieszczony przez 7 dnia bezpośrednio pod tekstem artykułu, którego dotyczyło sprostowanie. W toku procesu powodowie wnieśli o dodanie do każdego ze sprostowań wyrażenia „w mojej ocenie” aby treść sprostowań nie rodziła u czytelnika żadnych wątpliwości co do tego, kto jest autorem wypowiedzi w nich zawartych.

Wyrokiem z dnia 30 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w W. uwzględnił w zasadniczej części żądania powodów i nakazał M. B. opublikowanie w terminie 14 dni od uprawomocnienia się wyroku, sprostowań powodów do wskazanego artykułu. Sąd Okręgowy wskazując w wyroku czternastodniowy termin opublikowania sprostowania tym samym oddalił powództwo o nakazanie zamieszczenia sprostowań w najbliższym po uprawomocnieniu się wyroku wydaniu miesięcznika „F.” oraz na wskazanym portalu w terminie 3 dni od uprawomocnienia się wyroku. Oddalenie powództwa J. Ż. o opublikowanie sprostowania w szerszym zakresie objęło odpowiednio użyte w nim sformułowanie dotyczące sprzeczności z obowiązującym prawem i brakiem w obowiązującym prawie wskazanej procedury. Podobnie Sąd Okręgowy ocenił żądanie powoda M. Ż. dotyczące fragmentu sprostowania o odmowie autoryzowania odpowiedzi. Zdaniem tego Sądu obie wypowiedzi nie były konieczne dla osiągnięcia celu w postaci zaprzeczenia informacji zdaniem powodów nieprawdziwych, ani sprostowania informacji nieścisłych. Sąd Okręgowy oddalił też powództwo o umieszczenie sprostowania obok opublikowanego w wersji elektronicznej tekstu prostowanego tekstu.

Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 28 stycznia 2014 r. w internetowym wydaniu miesięcznika „F.” tj. na portalu [www. \(...\) .pl](#) ukazał się artykuł zatytułowany „Garbowanie (...)” autorstwa redaktora W. S. Artykuł ten został też opublikowany w

rozszerzonej wersji dnia 30 stycznia 2014 r. w miesięczniku „F.” nr (...)/14. W stopce redakcyjnej papierowego wydania miesięcznika wskazano, że redaktorem naczelnym miesięcznika „F.” i [www.\(...\).pl](http://www.(...).pl) jest K. K., który pełnił tę funkcję do 14 listopada 2014 r. Po nim redaktorem naczelnym został M. B. Portal internetowy od września 2010 r. jest zarejestrowany jako oddzielne czasopismo. Dnia 18 lutego 2014 r. powodowie zwrócili się w osobnych tożsamyh pismach do redaktora naczelnego miesięcznika „F.” K. K. z opartym na treści art. 31 a ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (jedn. tekst Dz.U.2018.1914 - dalej jako pr. pras.) żądaniem zamieszczenia w najbliższym numerze miesięcznika oraz w jego wydaniu internetowym na stronie [www.\(...\).pl](http://www.(...).pl) stosownych sprostowań. K. K. jako redaktor naczelny miesięcznika i portalu internetowego nie ustosunkował się do tych żądań.

Sąd Okręgowy uznał, że nie było podstaw do odrzucenia pozwu skierowanego przeciwko M. B. ze względu na wcześniejszą zawisłość sporu pomiędzy powodami a K. K. w sprawie XXIV C (...), w której ostatecznie doszło do odrzucenia pozwu. Jednocześnie, zdaniem Sądu, nie było podstaw do kwestionowania legitymacji biernej M. B., który w chwili wniesienia pozwu i zamknięcia rozprawy pozostawał redaktorem naczelnym obu czasopism. Powodowie zwrócili się początkowo o publikację sprostowań do właściwej osoby tj. K. K., który też był wówczas redaktorem naczelnym obu tych czasopism. Według Sądu Okręgowego powodowie składając za pośrednictwem swojego pełnomocnika w dniu 18 lutego 2014 r. żądania opublikowania sprostowań, których teksty zostały dołączone do tych pism zachowali termin przewidziany w art. 31 a ust. 3 pr. pras. zaś same teksty sprostowań spełniały wymagania określone w art. 31 a ust. 1, 4 i 6 tej ustawy. Ponadto poprzednik pozwanego na stanowisku redaktora naczelnego nie zgłosił jakichkolwiek przeszkód do opublikowania sprostowań. Z tych względów Sąd Okręgowy uwzględnił powództwo.

Apelację od tego wyroku wniósł M.B. W piśmie procesowym z dnia 24 maja 2017 r., po zamknięciu rozprawy przez Sąd Apelacyjny, wniósł o otwarcie rozprawy na nowo z uwagi na to, że przestał pełnić funkcję redaktora naczelnego miesięcznika (...) i portalu internetowego [www.\(...\).pl](http://www.(...).pl) czego dowodem były

załączone do pisma kopie wniosków o zmianę w rejestrze dzienników i czasopism. Z treści tych wniosków wynikało, że nowym redaktorem naczelnym został M. Z. Postanowieniem z dnia 20 czerwca 2017 r. Sąd Apelacyjny wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego P. Z.

Na rozprawie apelacyjnej w dniu 12 grudnia 2017 r. powodowie wnieśli aby w wyroku doprecyzować jako pozwanego redaktora naczelnego miesięcznika i wydania internetowego bez określenia osoby fizycznej bądź też oznaczenie strony pozwanej ze wskazaniem personaliów aktualnego redaktora naczelnego. Wydany w tym samym dniu wyrokiem Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok ten sposób, że oddalił powództwo wobec M. B. i uwzględnił go wobec P. Z. nakazując mu opublikowanie sprostowań powodów o wskazanej w tym wyroku treści w terminie miesiąca od daty uprawomocnienia się wyroku na łamach miesięcznika „F.” oraz na portalu [http://www.\(...\).pl](http://www.(...).pl), gdzie tekst będzie dostępny bezpośrednio na stronie głównej tego portalu przez okres 3 dni i napisany z użyciem tej samej czcionki dla tytułu i tekstu, co inne publikowane w tym czasie na portalu artykuły, a w pozostałym zakresie powództwo wobec P. Z. oddalił. Sąd Apelacyjny oddalił też apelację pozwanego P. Z. w pozostałym zakresie.

W uzasadnienie wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że powództwo wobec M. B. podlegało oddaleniu w związku z utratą przez niego legitymacji biernej wywołaną zmianą na stanowisku redaktora naczelnego. W ocenie Sądu Apelacyjnego pomimo treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2017 r. (sygn. III CZP 8/17, OSNC 2018, nr 3, poz. 27) w sprawach toczących się już z udziałem redaktorów naczelnych - osób fizycznych powinny one zachować do końca procesu legitymację procesową bierną według zasad reprezentacji czasopisma, dziennika lub portalu internetowego przez aktualnego redaktora naczelnego. Takie stanowisko pozwoli na zachowanie wewnętrznej spójności decyzji procesowych i rozstrzygnięć sądu, lojalności procesowej sądu. Strony nie mogą być zaskakiwane w trakcie procesu zmianami spowodowanymi nową linią orzecniczą Sadu Najwyższego, której zastosowanie na etapie postępowania apelacyjnego powodowałoby konieczność uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

W pozostałej części dzieląc dotychczasowe ustalenia faktyczne uznał, że treść wniosków o sprostowanie skierowanych do K. K. nie budziła wątpliwości, że odnoszą się do redaktora naczelnego obu czasopism i dotyczą publikacji zawartych w obu tych czasopismach. Za bezzasadny uznał zarzut pozwanego, że tekst sprostowania wnioskowany przez J. Ż. nie dotyczy jego osoby a także zarzut dotyczący objętości sprostowań i ich sformułowań, które miałyby wprowadzać czytelników miesięcznika w błąd. W związku z tym ostatnim zarzutem Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko, że zmiana sprostowania polegająca na zastąpieniu treści wypowiedzi osoby trzeciej na osobę pierwszą nie stanowi wyjścia ponad żądanie, nie zmierza bowiem do uzupełnienia treści sprostowania, nie prowadzi do jego zmiany merytorycznej a jedynie nadaje sprostowaniu formę najbardziej adekwatną do rodzaju wypowiedzi osoby zainteresowanej, której podpis widnieje pod treścią wypowiedzi, tak, aby nie budziło wątpliwości odbiorców - czytelników kto jest podmiotem wypowiedzi prostującej.

Za częściowo zasadny uznał Sąd Apelacyjny zarzut pozwanego dotyczący okresu, na jaki ma być zamieszczone sprostowanie na stronie internetowej portalu [www.\(...\).pl](#) oraz w miesięczniku (...) i w tym zakresie oddalił powództwo skierowane do P. Z.

Pozwany P. Z. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w zakresie w jakim nakazani mu opublikowanie sprostowań. Zarzucił w niej w ramach przepisów postępowania naruszenie art. 391 § 1 k.p.c. przez jego niezastosowanie i dopuszczenie do przekształcenia podmiotowego po stronie pozwanej przed sądem odwoławczym, co skutkowało brakiem oddalenia powództwa na skutek braku legitymacji procesowej biernej pozwanego. Ponadto zdaniem pozwanego doszło do naruszenia art. 56 w zw. z art. 60 k.c. przez ich błędne zastosowanie i nieprawidłowe przyjęcie, że podmiot prawa cywilnego może skutecznie złożyć oświadczenie woli wobec innego podmiotu, o którego podmiotowości prawnej oraz zdolności do bycia podmiotem praw i obowiązków nie wie, a także nie przejawia zamiaru złożenia wobec niego oświadczenia woli. W końcu zdaniem pozwanego doszło do naruszenia art. 31 a ust. 1 pr. pras. przez połączenie legitymacji biernej w sprawie o nakazanie opublikowania sprostowania z podmiotowością osoby

fizycznej pełniącej funkcję redaktora naczelnego, a nie z podmiotowym statusem redaktora naczelnego w stosunkach dotyczących kierowania redakcją.

Na tych podstawach pozwany P. Z. wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wobec podniesienia zarzutu naruszenia art. 391 § 1 k.p.c. trzeba zważyć, że w orzecnictwie Sądu Najwyższego utrwalony był pogląd, iż legitymacja bierna w sprawie o opublikowanie sprostowania przysługuje redaktorowi naczelnemu jako osobie zobowiązanej do publikacji. W konsekwencji przyjmowano, że legitymowany biernie jest każdorazowy redaktor naczelny dziennika lub czasopisma, tj. osoba pełniąca tę funkcję w chwili wystąpienia z roszczeniem, a jeżeli redaktor naczelny zmieni się w toku sprawy, osoba będąca redaktorem naczelnym w chwili orzekania (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r., III CZP 79/08, OSNC 2009, Nr 5, poz. 69 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2003 r., III CK 90/02, nie publ. i z dnia 6 czerwca 2014 r., I CSK 387/13, OSNC - ZD 2015, nr C, poz. 47).

Przyjęta koncepcja wymuszała rozstrzygnięcia kwestii charakteru prawnego i sposobu wprowadzenia do postępowania kolejnej osoby będącej na datę orzekania redaktorem naczelnym. Pojawiały się rozwiązania zakładające stosowania w drodze analogii art. 194 § 3 k.p.c. i wzywanie do wzięcia udziału w sprawie aktualnego redaktora naczelnego (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2003 r., III CK 90/02, nie publ., z dnia 21 lipca 2017 r., I CSK 11/17, nie publ.). Z drugiej strony podnoszono, że prawa i obowiązki redaktora naczelnego nie pozostają w zakresie publikacji sprostowania z jego osobistym zaangażowaniem w opracowanie i zamieszczenie pierwotnego materiału prasowego ani w odmowę zamieszczenia sprostowania lub odpowiedzi. Nie wykazują też żadnej więzi z osobistą odpowiedzialnością redaktora, który pozostaje ustawowo wskazaną osobą, przeciwko której ma zostać skierowane żądanie zadośćuczynienia prawu osoby przedstawionej w materiale prasowym do

publicznego wyłożenia w sprostowaniu lub odpowiedzi swoich racji, ponieważ może spowodować zamieszczenie sprostowania lub odpowiedzi w czasopiśmie. Okoliczności te stanowiły usprawiedliwienie do traktowania zmiany personalnej na tym stanowisku jako zmiany o znaczeniu organizacyjnym, a nie jako podmiotowo istotne, rzutujące na zakres odpowiedzialności wprowadzenie do postępowania innej strony procesowej, czemu służą przepisy art. 194-196 k.p.c. Uznawano, że wstąpienie nowego redaktora naczelnego bliższe jest instytucji następstwa prawnego (sukcesji procesowej) niż zmiany strony pozwanej z powodu okoliczności przewidzianych w art. 194 § 3 k.p.c., a ten szczególny charakter zmiany osoby pozwanego nie naruszał zakazu przewidzianego w art. 391 § 1 zdanie drugie k.p.c., który nie odnosił się do sukcesji procesowej dopuszczalnej także w postępowaniu przed sądem drugiej instancji

W uchwale z dnia 22 czerwca 2017 r., III CZP 8/17 (OSNC 2018, Nr 3, poz. 27) Sąd Najwyższy odstąpił od dotychczasowego stanowiska przyjmując, że powództwo o opublikowanie sprostowania, o którym mowa w art. 39 ust. 1 pr. pras., wytacza się przeciwko redaktorowi naczelnemu właściwego dziennika lub czasopisma, a nie przeciwko osobie fizycznej powołanej na to stanowisko.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym skargę podziela stanowisko wyrażone w powołanej uchwale i jego uzasadnienie. W judykaturze podkreśla się, że akceptacja rozwiązania przyjętego w uchwale z dnia 22 czerwca 2017 r. zapobiega kolizji między podmiotowością materialną i procesową, która występuje zarówno w przypadku zmiany osoby redaktora naczelnego w toku procesu jak i po uwzględnieniu powództwa o opublikowanie sprostowania. Nie ulega bowiem wątpliwości, że wykonanie takiego orzeczenia nie pozostaje w sferze obowiązków osoby fizycznej powołanej na stanowisko redaktora naczelnego i nie ingeruje w jej prywatną sytuację prawną. Jednak sentencje orzeczeń nakładające obowiązek opublikowania sprostowania na osobę fizyczną niewątpliwie pozostają w sprzeczności ze statusem materialnoprawnym redaktora naczelnego, nakładając obowiązek opublikowania sprostowania i opłacenia kosztów procesu, na osobę fizyczną i tworzą poważne problemy procesowe w razie zmiany na tym stanowisku zarówno w toku procesu, jak i po jego zakończeniu. Przyjęte rozwiązanie

pozwała uniknąć problemów proceduralnych wyłaniających się w przypadku zmiany na stanowisku redaktora naczelnego lub nieobsadzenia tego stanowiska (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 stycznia 2018 r., I CSK 221/17, nie publ.).

Należy zgodzić się z przyjętym przez Sąd Apelacyjny ogólnym założeniem, że zaprezentowana zmiana orzecznictwa Sądu Najwyższego w kwestii podmiotu legitymowanego biernie w procesie o opublikowanie sprostowania, nie powinna rodzić negatywnych konsekwencji dla osób wnoszących pozwy o sprostowanie publikacji prasowej

Akceptacja stanowiska wyrażonego w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2017 r. oznacza jednak, że także w przedmiotowej sprawie legitymację bierną może mieć tylko redaktor naczelny czasopisma, w którym opublikowano podlegające sprostowaniu artykuł a nie osoba fizyczna powołana na to stanowisko. Wystarczy bowiem odwołać się do podnoszonych komplikacji związanych z wykonaniem orzeczenia skierowanego do osoby fizycznej, która przestaje pełnić funkcję redaktora naczelnego.

Dlatego podjęte przez Sąd Apelacyjny czynności, polegające na ustaleniu, że pozwanego będzie reprezentować aktualny redaktor naczelny, to jest P. Z., bez względu na to, czy jego następstwo znalazłoby podstawy procesowe, jako naruszające treść art. 31 a ust. 1 pr. pras. nie mogą prowadzić do uwzględnienia powództwa o sprostowanie skierowanego do osoby fizycznej.

Mogłoby to wprowadzić przesądzać o zasadności skargi kasacyjnej ale tylko wtedy, gdyby nie było żadnych wątpliwości, czy taka była intencja powodów a nie było w istocie ich wolą pozwanie redaktora naczelnego. Zwrócił na to uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 maja 2018 r., I CSK 497/17, nie publ.).

Bez wyjaśnienia tych okoliczności nie jest możliwa ocena, czy sąd drugiej instancji stanu faktycznego dokonał właściwej subsumcji i zastosowania art. 31a ust. 1 pr. pras. (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 stycznia 2012 r., II PK 117/11, nie publ., z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97, OSNC 1997, Nr 9, poz. 128 oraz z dnia 20 kwietnia 2004 r., V CK 92/04, nie publ., postanowienie

Sądu Najwyższego z dnia 11 marca 2003 r., V CKN 1825/00, IC Biuletyn Sądu Najwyższego 2003, nr 12, s. 46).

Zważyć bowiem trzeba na sformułowanie pierwotnego pozwu oraz jego uzupełnienie z dnia 9 listopada 2016 r., w których żądanie zostało skierowane do Redaktora Naczelnego miesięcznika „F.” [www.\(...\).pl](http://www.f.pl), a dopiero dalej wymieniono nazwisko M. B. pełniącego wówczas tę funkcję. Z drugiej strony w uzasadnieniu powództwa powód odwołał się do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 17 września 2008 r. Pełnomocnictwo, którym legitymował się pełnomocnik powodów do występowania w sprawie XXIV C (...) przeciwko „redaktorowi naczelnemu tygodnika (...)” (k. 68, 144). Tak też powodowie precyzowali na pierwszym miejscu stronę pozwaną w toku rozprawy apelacyjnej (k. 358).

W piśmiennictwie i orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się zgodnie, że oświadczenie co do osoby pozwanego podlega wykładni, której należy dokonywać z uwzględnieniem treści pozwu, oświadczeń i dokumentów składanych w toku procesu (por. wyroki z dnia 25 maja 2018 r., I CSK 497/17, nie publ. z dnia 30 listopada 2018 r., I CSK 654/17, OSNC-ZD 2019, Nr 2, poz. 29, z dnia 9 stycznia 2019 r., I CSK 726/17, nie publ. oraz z dnia 12 kwietnia 2019 r., I CSK 168/18, nie publ., z dnia 4 października 2019 r., I CSK 416/18, nie publ.). W razie niejasności, sąd dokonując interpretacji oświadczenia powoda może dokonać sprostowania oznaczenia strony pozwanej, co jest możliwe na każdym etapie postępowania, także przed sądem odwoławczym. Jednocześnie należy przyłączyć się do poglądu wyrażonego przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 stycznia 2018 r., sygn. akt I CSK 221/17 (nie publ.), że w sprawach na gruncie prawa prasowego przede wszystkim należy zbadać, czy intencją powoda było pozwanie wyłącznie osoby fizycznej, czy też redaktora czasopisma. Dopiero podjęcie tej czynności, o ile nie będzie podstaw do weryfikacji oznaczenia strony pozwanej (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2009 r., II CSK 681/08, nie publ.) pozwoli ustalić ewentualne konsekwencje dokonanego przez powoda wyboru.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...)

jw